

Tożsamość grupowa dewiantów a ich reintegracja społeczna (cz. 2), red. Wiesław Ambrozik, Anna Kieszkowska, Kraków: Wydawnictwo Impuls 2012, ss. 328.

Praca zbiorowa wydana pod redakcją Wiesława Ambrozika i Anny Kieszkowskiej, porusza wiele istotnych zagadnień związanych z procesem integracji i reintegracji społecznej jednostek naznaczonych znamieniem dewianta oraz zwraca uwagę na problemy z kreującą się tożsamością dzieci i młodzieży społecznie niedostosowanej. Publikacja jest kontynuacją i optymalizacją wydania pierwszego, w znaczny sposób rozszerzającą obszar tematyczny, jakim jest indywidualna tożsamości osób zdemoralizowanych.

Niniejsza monografia składa się z wprowadzenia oraz trzech wyczerpujących rozdziałów: I. W stronę zintegrowanego społeczeństwa; II. Kryzys tożsamości dzieci i nieletnich – formy przewycięzania; III. Interakcje społeczne i warunki reintegracji.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż owa praca dedykowana jest pedagogowi o „charyzmatycznej osobowości” – prof. dr. hab. Lesławowi Pytce. Na kilku pierwszych stronach książki, zatytułowanych „Kilka słów refleksji” (s. 8-12), możemy odnaleźć wspomnienia osób, które miały możliwość osobistego zetknięcia się z mistrzem w ramach swojej pracy, nauki czy też w życiu prywatnym.

Rozdział pierwszy rozpoczyna artykuł A. Baładynowicza, *Podmiotowość osoby i dobro wspólne w procesie reintegracji społecznej a system probacji*, który definiuje pojęcie podmiotowości człowieka i jej znaczenie w procesie reintegracji społecznej jednostki, utożsamianej z destygmatyzacją. Autor postuluje, aby zrzucenie piętna było wolne od społecznego odwetu i represji, bowiem już samo naznaczenie jest dla człowieka formą kary, z którą niejednokrotnie nie potrafi się uporać. Tak więc eliminowanie jednostek-dewiantów poprzez stosowanie działań represyjnych nie tylko nie prowadzi do pożądaných zmian w ich zachowaniu, ale stawia powodzenie procesu reintegracji społecznej pod znakiem zapytania. Temu samemu procesowi przygląda się H. Machel, analizując przy tym zagadnienie dewiacyjnej tożsamości grupowej skazanych, podpierając się osobistymi doświadczeniami w pracy z osadzonymi. Z kolei I. Pospiszyl opisuje korzyści, jakie dla jednostki niesie zjawisko identyfikacji grupowej, zwłaszcza w procesie rozwiązywania problemów własnej tożsamości. Pozostając w wątku analiz zogniskowanych wokół pojęcia „grupa”, również K. Pospiszyl zwraca uwagę na aspekt przynależności człowieka do szerszego kręgu społecznego w ramach programu terapeutycznego, a mianowicie terapii grupo-

wej. Ostatni artykuł w tym rozdziale, autorstwa E. Wysockiej, dotyczy szeroko pojmowanej resocjalizacji i jej znaczenia z perspektywy psychologii pozytywnej.

Druga część monografii poświęcona jest tematyce kryzysu tożsamości dzieci i nieletnich oraz strategii ich przewycięzania. Składają się na nią artykuły przedstawiające wyniki rozmaitych badań. I. Mudrecka prezentuje analizę świadomości odpowiedzialności nieletnich skonfliktowanych z prawem w kontekście tożsamości indywidualnej. M. Bernasiewicz wskazuje na znaczenie świetlic terapeutycznych, w których funkcjonują społeczności korekcyjne, w procesie kompensowania deficytów środowiskowych u dzieci o niskich szansach życiowych i utrudnionym starcie w życie społeczne, który z kolei może doprowadzić do społecznego wykluczenia. Zjawisko marginalizacji społecznej rozpatruje M. Michel, posługując się w swoich rozważaniach teorią gier społecznych. Z kolei J. Sztuka i J. Kusztal ukazują znaczenie młodzieżowych programów wsparcia rówieśniczego, będących doskonałą formą oddziaływań profilaktycznych, wspierających dzieci i młodzież w radzeniu sobie z sytuacjami trudnymi i sprzyjających rozwojowi ich konstruktywnego stylu życia.

K. Dzierżanowska za swoją grupę badawczą obiera dzieci wywodzące się z rodzin emigrantów zarobkowych i analizuje ich wrażliwość na odrzucenie przez rówieśników. Tematyką odrzucenia rówieśniczego zajmuje się również Ł. Szwejka, natomiast A. Wojno zwraca uwagę na problem poszukiwania własnego Ja przez młodzież uciekającą w świat wirtualny, który niejako pozbawia ją ważnych kompetencji społecznych. M. Wojtkowiak i K. Potaczała-Perz w swoim artykule podkreślają, że jedną z form, które mogą wspomagać umiejętności społeczne jednostki, jest mediacja.

Niniejsza część monografii generuje najistotniejsze problemy, z jakimi boryka się dzisiejsza młodzież, które powinny być nieustannie diagnozowane w celach weryfikacji dotychczas podejmowanych oddziaływań resocjalizacyjnych, korekcyjnych i tworzenia nowych koncepcji i programów, których zadaniem byłaby pomoc nieletnim w okresie kryzysu ich tożsamości.

Podstawą rozważań w trzeciej części publikacji jest tematyka poświęcona wielorakim kontekstom interakcji społecznych. S. Badora i E. Karpuszenko przedstawiają wyniki badań dotyczących tożsamości kobiet osadzonych w zakładzie karnym i sposobu ich postrzegania siebie, uzyskane poprzez wykorzystanie narzędzia, jakim jest Kwestionariusz Samoopisu. Autorki konkludują, iż większość ich respondentek ma tożsamość negatywną. M. Marczak skupia się na relacjach rodzicielskich i partnerskich/mażeńskich osadzonych mężczyzn. Odbywanie kary pozbawienia wolności niesie negatywne skutki dla całego systemu rodzinnego, tj. pogorszenie relacji między członkami rodziny, zaburzenia

funkcjonowania dzieci pozbawionych oddziaływań ojcowskich itp. R. Opora analizuje potrzeby seksualne kobiet w kontekście izolacji więziennej, wskazując na proces ich deprywacji, będący problemem zarówno dla skazanych, jak i personelu penitencjarnego. Wskazuje na konieczność zwiększenia ilości widzeń bezdolorowych, co zwiększyłoby komfort psychiczny osadzonych kobiet i pozytywnie wpłynęło na proces ich resocjalizacji. S. Przybyliński charakteryzuje populację skazanych „niebezpiecznych” i podejmuje próbę dyskusji oscylującej wokół zagadnień związanych z projektowaniem życia tej kategorii więźniów, dla których oddział jest z jednej strony całym światem, z drugiej – w dalszym ciągu nie jest stworzony do prowadzenia pełnego procesu resocjalizacji, bowiem priorytetem jest tam izolacja. A. Kieszkowska podkreśla znaczenie tworzenia kompleksowego systemu wsparcia dla osadzonych (obejmującego także ich rodziny), który przygotowywałby ich do poprawnego funkcjonowania w środowisku otwartym, do którego powrócą. A. Barczykowska, i M. Muskała zajmują się badaniem skuteczności oraz możliwości stosowania programów sankcji pośrednich w amerykańskim i angielskim systemie kar, których założeniem jest zmniejszanie populacji osób przebywających w więzieniach i aresztach śledczych. Z kolei E. Mazur przedstawia wyniki badań przeprowadzonych na grupie stu mężczyzn odbywających karę pobawienia wolności w Areszcie Śledczym w Kielcach, dotyczących opinii skazanych na temat opieki postpenitencjarnej oraz szans i barier w procesie ich readaptacji społecznej. Artykuł S. Dzierżyńskiej wieńczy trzecią część monografii. Autorka wskazuje w nim na działania programu Drug Court w Stanach Zjednoczonych Ameryki, zawierającego w swoich założeniach elementy wpisujące się w teorię sprawiedliwości naprawczej, skupiającej się na aspekcie zrehabilitowania się skazanego w oczach ofiary, poprzez naprawę przez niego wyrządzonych ofierze szkód.

Rozdział trzeci dostarcza pedagogom, psychologom, wychowawcom i podmiotom zajmującym się pracą w instytucjach penitencjarnych, wiedzy o aktualnie funkcjonujących kategoriach skazanych, ich problemach „w”, ale i „poza” więzieniem. Pozwala to na formułowanie nowych programów naprawczych i unowocześnianie istniejących środków probacyjnych, dzięki którym możliwe jest podejmowanie działań, zakładających wspomaganie procesu kształtowania się pozytywnej (społecznie akceptowanej) tożsamości indywidualnej i grupowej jednostek osadzonych.

Przywoływane w monografii teorie, wyniki badań i analizy programów oddziaływań naprawczych potwierdzają interdyscyplinary charakter monografii, podnosząc tym samym wartość recenzowanej książki. Jestem przekonana, że owa praca wzbudzi zainteresowanie osób zajmujących się problematyką

pedagogiki resocjalizacyjnej, w szczególności psychologów, pedagogów, wychowawców i nauczycieli, a także tych, których ciekawi i nurtuje proces kształtowania się tożsamości w kontekście przynależności do określonej grupy, społeczności. Publikacja może stanowić również doskonałe źródło wiedzy dla studentów różnych kierunków.

Mam nadzieję, że przedstawiony przeze mnie zarys problematyki niniejszej monografii zachęci Czytelnika do zaznajomienia się z jej treścią.

Anna Chańko

Katedra Edukacji Międzykulturowej Uniwersytetu w Białymstoku